

zbog izbora samog Autora – nisu uzeta u obzir. Misli se prije svega na anglofonsko (G. O'Collins) i na njemačko govorno područje (H. U. von Balthasar, K. Rahner, W. Kasper, H. Kessler, H. Küng).

U svakom slučaju, Mazzottino istraživanje kristoloških naslova dobro je došlo suvremenoj kristologiji koja na ovaj način upoznaje mladoga teologa (rođen 1968.) koji se predstavlja kao stručan i marljiv znanstveni radnik, čije će djelo i razmišljanja koristiti svakome i biti poticaj za daljnje produbljivanje teme o kristološkim naslovima koje Novi zavjet pripisuje Isusu iz Nazareta.

Ivan Karlič

Tomislav IVANČIĆ, *Ovisnost i sloboda*

Biblioteka: Teološki pristupi Knjiga I. Teovizija, Zagreb 2000., 177 str.

U najnovijoj knjizi *Ovisnost i sloboda*, Zagreb, 2000., u izdanju »Teovizije« prof. dr. Tomislav Ivančić nastoji razmotriti problematiku *ovisnosti* kao aktualni problem suvremenog potrošačkog društva. Knjiga obrađuje sljedeće tematske cjeline: 1. »Egzistencijalno-duhovni pristup ovisnostima«, 2. »Sveto pismo o ovisnostima«, 3. »Istraživanja ovisnosti«, i 4. »Iskustvo oslobađanja od ovisnosti«.

Problematiki *ovisnosti* koja se pojavljuje u različitim oblicima, najviše su izloženi mladi kao i svi oni koji su razočarani životom, bilo da su pogođeni raznovrsnim životnim stresovima, bilo da su izgubili svaku nadu u život. U analizi ove aktualne problematike, autor polazi od egzistencijalnih situacija ljudi u kojima se s jedne strane zrcali ideal i stvarnost čovjekove slobode i s druge strane čovjekova uronje-

nost u svijet *ovisnosti*. U filozofsko-teološkim razmatranjima koja čine prvu veću cjelinu, autor problematiki *ovisnosti* prilazi »s egzistencijalno-duhovnog motrišta«. (Usp. str. 7.)

Upravo taj »egzistencijalno-duhovni« pristup omogućuje ne samo teorijsku refleksiju nego i praktično očitovanje »faktičnog« životnog iskustva koje se odnosi na problematiku *ovisnosti*. Da bi osvijetlio i čitalačkoj publici približio »egzistencijalno-duhovnu« strukturu čovjekova života, posebna pozornost usmjerena je s jedne strane na aristotelovsku i skolastičku filozofsku tradiciju a s druge strane na suvremenu filozofiju egzistencijalizma. Poznato je da su se različite filozofske tradicije trudile oko analize čovjekove egzistencije. Doduše, one su to činile na način spekulativnog mišljenja ili teorijskih razmatranja, ali nisu zatvarale vrata ni pred praktičnim pitanjima. Može se reći da se u filozofiji egzistencijalizma pitanje o »smislu« ili »besmislu« nalazi u središtu interesnih pitanja ove filozofske pozicije.

Progovoriti o smislu znači progovoriti o faktu životnom iskustvu u kojem se zrcale »granične životne situacije« kada čovjek pitanje o »smislu« postavlja na izvorni i radikalni način. Prema M. Heideggeru smisao se bitka razotkriva na temelju analize čovjekove egzistencije, gdje se čovjekova egzistencija shvaća kao tu-bitak u kontekstu svijeta. Za K. Jaspersa čovjekov je život određen »graničnim životnim situacijama«, gdje čovjeku na raspolaganju ostaje »volja za istinu kao stav i zadaća« (Usp. str. 15). Da bi čovjek opstao, ne smije ostati zarobljen u svijet osjetilnosti ili kako bi teolozi rekli u svijet grijeha, on se mora okrenuti prema smislu, transcendenciji, Bogu. Ako se čovjek oslanja samo na sebe, »postaje plijenom poroka, ovisnosti i nihilizma«. (Usp. str. 15).

Čovjek mora tražiti put do transcencije, do Boga u kojem se utjelovljuje i ostvaruje smisao bitka. Čovjekovu egzistenciju ne samo da ispunjava briga i tjeskoba, on je istodobno »biće prema smrti«. Put koji čovjeku pruža oslobađanje od uronjenosti u svijet otuđenja i besmisla, jest put čovjekove otvorenosti za transcenciju, za Boga. U kršćanstvu put prilaznja k Bogu objavljen je u povijesno spašenijskom događaju Isusa iz Nazareta.

Ali put prilaznja k smislu, transcenciji i Bogu događa se i ostvaruje u slobodi. Sloboda na taj način postaje čovjekov temeljni egzistencijal kao i ona duhovna dispozicija pomoću koje čovjek određuje ne samo svoju sadašnjost već i budućnost.

Na tragu klasične ali i novije filozofske tradicije autor se opredjeljuje za razumijevanje čovjekove slobode kao njegove temeljne sposobnosti za dobro. Budući da je čovjek u svojim odlukama slobodan on može na temelju slobodnog izbora činiti i ostvarivati dobro a izbjegavati zlo. Sloboda pripada razini duha i samo se u slobodi čovjek može opredjeliti za vrednote. »U slobodi se čovjek opredjeljuje za vrednote. Po slobodnim odlukama on je moralan ili nemoralan, a to znači da se usmjeruje prema životu ili prema smrti. Tako se egzistencija i vrednote jedne u druge pretaču«. (Usp. str. 39).

Čovjek je po slobodi moralno biće. Po svojim slobodnim odlukama on je moralan ili nemoralan. Budući da čovjek po slobodi ima mogućnost izbora, po slobodnom izboru usmjeren je prema životu ili prema smrti. Sloboda je dar koji čovjek prima od svojega Stvoritelja. U ovom kontekstu sloboda se pojavljuje kao čovjekova temeljna vrednota koja mu omogućuje izlaz iz svijeta ovisnosti. »Izlaz iz ovisnosti u slobodu je moguć. On se ostvaruje u suradnji čovjeka s Bogom«. (str. 49)

Čovjek se u filozofsko-teološkoj refleksiji pojavljuje kao biće duha, duše i tijela. Ta trodimenzionalnost čovjekove osobe posebice dolazi do izražaja u teološkoj antropologiji sv. Pavla. Trodimenzionalnost čovjekove osobe, koju autor preuzima iz tradicije, poslužiti će mu kao filozofski i teološki temelj na kojem je moguće promišljati i samu problematiku slobode i ovisnosti. »Čovjek je cjelina od tijela, duše i duha, on ima vegetativni, emocionalni, senzitivni, psihički i duhovni život, te je nužno sve dimenzije čovjeka uključiti u liječenje od ovisnosti«. (str. 71) Dok tijelo liječi medicina, a psihu psihologija i psihijatrija, za područje duha, odnosno za područje duhovnoga trebala bi biti kompetentna *hagioterapeja* kao metoda duhovne pomoći onima koji su se našli u svijetu ovisnosti.

»*Hagioterapeja*« u tom kontekstu znači: »pružanje duhovne pomoći ovisnicima, duhovno ranjenima i nemoćnima« (str. 83). Primjena metode *hagioterapeje* kao i postignuti rezultati, potvrđuju da je »ovisništvo bolest« i da se ono može uspješno liječiti. Metoda *hagioterapeje* po sebi je metoda duhovne pomoći koja čovjeku jamči »duhovnu zaštitu, zdravlje i slobodu od ovisnosti«. (str. 75)

Interesantno je primijetiti da autor umjesto pojma »terapija« uvodi izvorni grčki pojam »therapeia« (Usp. str. 78) smatrajući da pojam »therapeia« ima šire značenje nego li je to slučaj s pojmom »terapija«. »Grčki izraz therapeia znači njegu i liječenje ali također poštovanje, strahopoštovanje i kult. Čini se da ta riječ po svom značenju zahvaća kako somatsko tako psihičko ali i pneumatsko područje čovjeka. Povezana s riječima Bog ili svetost, terapeja znači štovanje Boga i štovanje svetosti«. (str. 78)

Polazeći od pojma »therapeia« po kojemu je dobila naziv i metoda za duhovnu pomoć i za liječenje od ovisnosti, ta meto-

da svoju konkretizaciju dobiva u molitvi kao specifičnom obliku čovjekova odnosa prema Bogu. Naime, molitva postaje izražajno sredstvo po kojem se ostvaruje izvorni odnos čovjeka s Bogom na način zahvaljivanja. Čovjek po molitvi hvale i zahvaljivanja oslobađa svoj duh od različitih ovisnosti i navezanosti na svijet i spreman je u slobodi svoj život darovati Bogu i bližnjemu. Čovjek po molitvi ulazi u komunikacijski odnos s Bogom i ta je komunikacija oslobađajuća. Molitva nije samo milosno čišćenje našega pamćenja u kojemu su nataložena različita ljudska otuđenja; ona je i milosni Božji dar po kojem se čovjek u slobodi obraća i daruje Bogu kao svome stvoritelju i svedržitelju.

Autor ne samo da navodi različite ovisnosti kao što je primjerice droga, alkohol, pušenje kao i različite magijske prakse koje čovjeka zarobljuju i čine taocem vlastite sudbine, nego pokazuje i moguće putove njihova prevladavanja. Autorova razmišljanja okrenuta su prema životnim problemima ljudi koji su se našli u svijetu ovisnosti. Posebno mu je stalo da na temelju znanstvenih rezultata i na temelju svojeg višegodišnjeg svećeničkog rada ukaže na vrijednost osobne molitve koja prekoračuje barijere i granice straha i čovjeku ponovno vraća povjerenje u sebe i u život. Snaga je molitve oslobađajuća jer molitva vraća čovjeku nadu i povjerenje u mogućnost novoga početka.

U tom su smislu od posebnog značenja faktična životna iskustva ljudi koja su zapisana u drugom dijelu knjige. Ta su iskustva svojevrsne *ispovijesti* koje i druge ljude potiču na razmišljanje. Riječ je naime o osobnim svjedočanstvima koja su promijenila živote ljudi i zbog toga imaju kako vjersku tako i pedagošku snagu.

Osim što autor razmatra filozofsko-teološku pozadinu čovjekove egzistencije

te iznosi na vidjelo životna iskustva ljudi koji su se snagom molitve oslobodili od ovisnosti, ova se knjiga može shvatiti i kao edukacijski program koji je s jedne strane utemeljen na znanstvenim istraživanjima i s druge strane na faktičnom iskustvu vjere.

Ova knjiga dragocjeni je doprinos i duhovna pomoć svima onima koji su se našli u svijetu ovisnosti, kao i onima koji rade s ovisnicima, ali je velika duhovna pomoć i onima koji se nalaze na putu traženja smisla.

Autoru čestitam a knjigu preporučam čitalačkoj javnosti u nadi da će biti rado čitana i od pomoći svima onima koji o problematici liječenja od *ovisnosti* žele saznati više.

Josip Oslič

Stipe NIMAC, *Zahtjevi praktične teologije u hrvatskoj Crkvi*

Lepuri 2001.

Zadnje desetljeće dvadesetog stoljeća, ostavilo je neizbrisivi trag u povijesti naroda i država našeg Kontinenta, a posebno onih koje su na tlu srednje, južne i istočne Europe, bile sljednice ideologije koja si je pripisivala dugovječnost, ideologije koja uopće nije poznavala da postoji Netko tko je stvorio ovaj svijet, koji njime ravna i svakako, koji nije plod »zatucanog i neprosvjedenog« čovjeka. No, ipak, propala je ta ideologija, unatoč mnogim nastojanjima da se i dan danas ona opet oživi i vrati mjesto u društvu. U onakvom obliku, kako je vladala pedesetak godina, vjerujem da se ne bi trebala pojaviti u ovom ili nekom drugom stoljeću, (valjda smo nešto naučili iz povijesti!) a njezine varijante – lakše ili teže, prepustio bih da netko drugi analizira, svakako kompetentniji.